

İmam-ı Matüridi

Ehl-i sünnetin iki itikad imamından birincisidir. İsmi, Muhammed bin Muhammed Matüridi'dir. Künyesi, Ebu Mensur'dur. Doğum yeri Semerkand'ın Matürid nahiyesidir. Hicri 333 (m. 944) yılında Semerkand'da vefat etti.

İmam-ı Matüridi, imam-ı a'zam Ebu Hanife'nin naklen bildirdiği ve yazdığı Ehl-i sünnet itikadının, kelam bilgilerini, ondan nakledenler vasıtasıyla kitaplara geçirdi, izah ve ispat etti. Kelam ilminde, akaidde müctehid olan imam-ı Matüridi, kelam ve fıkıh ilmini Ebu Nasr İyad'dan öğrendi.

İlimde çok iyi yetişen imam-ı Matüridi, çeşitli kitaplar yazmak ve talebe yetiştirmek suretiyle Ehl-i sünnet itikadını yaymıştır.

Yetiştirdiği talebelerden el-Hakim es-Semerkandi adıyla meşhur Ebul-Kasım İshak bin Muhammed, Ebu Muhammed Abdülkerim bin Musa el-Pezdevi, Ebul-Leys el-Buhari ve Ebul-Hasen bin Said gibi ilim ve takva yönünden yükselmiş olan büyük âlimler başta gelmektedir. Böylece, İmam-ı a'zam hazretlerinden gelen itikad bilgilerini nakleden İmam-ı Matüridi'den sonra da, talebeleri ve talebelerinin talebeleri bu hususta binlerce kitap yazarak, Peygamber efendimizin gösterdiği doğru yol olan Ehl-i sünnet itikadını yaymışlardır.

İmam-ı Matüridi'nin yaşadığı devir, Abbasi Devleti'nin zayıflamaya başladığı ve yeni İslam devletlerinin kurulduğu, çeşitli siyasi güçler ve itikadi fırkalar arasında mücadelenin arttığı bir zamana rastlar. İmam-ı Matüridi de diğer İslam âlimleri gibi, kendi zamanında Ehl-i sünnet itikadını müdafaa etmiş, açık bir şekilde izah ederek yaymış ve Müslümanların bu doğru itikada uymalarını sağlamıştır. Bu hususta takip ettiği usul, İmam-ı a'zamin el-fıkh-ül-ekber, er-Risale, el-fıkh-ül-ebser, el-Âlim vel müteallim ve el-Vasiyye gibi itikadla ilgili kitaplarında bildirilen itikad bilgilerini, akli ve nakli delillerle açıklayarak tasnif etmek olmuştur. Böylece Matüridi hazretleri, Ehl-i sünnet itikadında müctehid imam oldu.

Eserleri:

Hayatını ilme ve Ehl-i sünnet itikadını yaymaya hasreden ve bu hususta büyük hizmetler veren Matüridi hazretleri, benzerine rastlanmayacak ölçüde değerli eserler yazmıştır. Başlıca eserleri şunlardır

- 1) **Kitab-üt-tevhid:** Bu kitapta sapık fırkaların sözlerinin yanlış olduğunu ispat edip, doğru itikad olan Ehl-i sünnet itikadını çok mükemmel bir şekilde açıklamıştır.
- 2) **Tevilat-ül-Kur'an:** Tefsire dair benzeri az bulunan bir eserdir. Semerkandi bu esere büyük bir şerh yazmıştır.
- 3) **Reddü Evaili'l-Edille lil Ka'bi ve Beyanü vehmi'l Mutezile:** Mutezileyi reddeden ve çürüten bir eserdir.
- 4) **Er-Reddü ala usül'il Karamita:** Karamita fırkasını reddeden bir eserdir.
- 5) **Reddu kitab-ül-imame li Ba'zir-Revafiza:** Eshab-ı kirama düşman olanları reddeden bir eserdir.
- 6) **Kitab-ül-makalat fil-kelam:** Kelam ilmine dair bir eserdir.
- 7) **Me'haz-üş-şeriyeye:** Fıkıh ilmine dairdir.
- 8) **Kitab-ül-cedel:** Usül-ü fıkıh ilmine dair olan bu eserinden başka kitapları da vardır.

İmam-ı Matüridi'nin naklen bildirdiği Ehl-i sünnet itikadının esaslarından bazıları şunlardır:

Allahü teâlâ kadim olan zatı ile vardır.

Her şeyi, O yaratmıştır. Birdir. İbadete hakkı olan da Odur. Ondandır başka hiçbir şey, ibadet olunmaya layık değildir. Kâmil sıfatları vardır. Bu sıfatları; hayat, ilim, semî, basar, kudret, irade, kelam ve tekvin'dir. Bu sıfatları da ezeldir. Allahü teâlânın isimleri tevkifidir, yani dinimizde bildirilen isimleri söylemek uygun olup, bunlardan başkasını söylemek yasak

edilmiştir.

Kur'an-ı kerim Allah kelimidir, Onun sözüdür. Allahü teâlâ Kur'an-ı kerimi harf ve kelime olarak gönderdi. Bu harfler mahluktur. Bu harf ve kelimelerin manası, Kelam-ı ilahiyi taşımaktadır. Bu harflere, kelimelere Kur'an denir. Bu harf ve kelime kalıpları içinde Kelam-ı ilahi olan Kur'an mahluk değildir. Allahü teâlânın öteki sıfatları gibi ezeldir, ebedidir.

Allahü teâlâyı müminler Cennette, cihetsiz olarak ve karşısında bulunmayarak ve nasıl olduğu anlaşılmayarak ve ihatasız, yani şekli olmayarak görecektir. Nasıl görüleceği düşünülemez. Çünkü Onu görmeyi akıl anlayamaz. Allahü teâlâ, dünyada görülemez. Bu dünya ve insanın bu dünyadaki yapılışı Onu görmek nimetine kavuşmaya elverişli değildir. Dünyada görülür diyen yalancıdır. Hazret-i Musa, Peygamber olduğu halde bu dünyada göremedi. Peygamber efendimiz mirac gecesinde gördü ise de, bu dünyada değildi. Dünyadan çıktı, ahirete karıştı. Cennete girdi ve orada gördü.

Allahü teâlâ, insanları yarattığı gibi, insanların işlerini de, O yaratıyor. İyi ve kötü işlerin hepsi Onun takdiri, dilemesi ile olur. Fakat iyi işlerden razıdır, fenalardan razı değildir, insanın yaptığı işte, kendi kuvveti de tesir eder. Bu tesire "kesb" denir.

Peygamberler Allahü teâlâ tarafından seçilmiş, gönderilmiş insanlardır. Onların Allahü teâlâdan getirdiği her haber doğrudur, yanlışlık yoktur.

Kabir azabı, kabrin sıkması, kabirde Münker ve Nekir denilen meleklerin soru sorması, kıyamette her şeyin yok olacağı, göklerin yarılabacağı, yıldızların yollarından çıkıp dağılacakları, yer küresinin, dağların parçalanması ve herkesin mezardan çıkması, mahşer yerinde toplanması, yani ruhların cesetlere gelmesi, kıyamet gününün zelzelesi, o günün dehşeti, korkuşu ve kıyamette sual ve hesap, iyiliklerin ve günahların oraya mahsus bir terazi ile tartılması, Cehennem üzerinde sırat köprüsünün bulunması vardır. Bunların hepsi olacaktır.

Müminlere mükafat ve nimet için hazırlanmış olan Cennet, kâfirlere azap için hazırlanmış Cehennem şimdi vardır. Her ikisini de Allahü teâlâ yoktan var etmiştir. Cennet ve Cehennem ebedi, sonsuz kalınacak yerdir. Zerre kadar iman olan ve bu iman ile ahirete geçen Cehennemde ebedi (sonsuz) kalmayacaktır.

İbadetler imana dahil değildir. Farzların farz olduğuna inanıp, tembellikle yapmayan kâfir olmaz.

Mümin ne kadar büyük günah işlerse işlesin imanını gitmez. Ancak farzlara ve haramlara, olduğu gibi inanmak lazımdır. Emir ve yasaklardan herhangi birine inanmamak veya hafife almak veya alay etmek, değiştirmeye kalkışmak imanını giderir ve sonsuz olarak Cehennemde yanmaya sebep olur.

Halifelikten konuşmak, dinin esas bilgilerinden değildir. Dört halifenin yüksekliği halifelik sıralarına göredir. Eshab-ı kiramın hepsini istisnasız sevmek ve hürmet etmek lazımdır. Hepsi adil ve din ilimlerinde müctehid idiler.

Muhammed aleyhisselama iman edenler, başka Peygamberlerin ümmetinden daha üstündür.

Matem tutmak, dinde yoktur. Üzülmek başka, matem tutmak başkadır. Hadis-i şerifte, (İki şey vardır ki, insanı küfre (imanın gitmesine) sürükler. Birisi, bir kimsenin soyuna sövmek, ikincisi, ölü için matem tutmaktır) buyruldu.

Resulullah'a, Eshab-ı kirama, Tabiine ve evliyaya tevessül ederek, yani onları vesile ederek dua etmek, duanın kabulüne sebep olur.

Dini deliller müctehidler için dörttür: Kitap, Sünnet, icma-i ümmet, Kıyası fukaha. Avamın delili müctehidin fetvasıdır.

Tenasühe, yani ölen insanın ruhunun başka bir çocuğa geçerek, tekrar dünyaya gelmesine inanmak, dine aykırıdır. Böyle inananın imanını gider.

Kıyamet günü Allahü teâlânın izni ile iyiler kötülere şefaate edecek, araya girecektir. Peygamber efendimiz, (Şefaati ümmetimden günahı büyük olanlardır) buyurdu.

Peygamberin mucizesi, evliyanın kerameti ve salih müminlerin firaseti hakdır.

Evliyanın kerameti, vefatından sonra da devam eder.

Her bid'at dalalettir, sapıklıktır. Bid'at, dinde sonradan yapılan şey demektir. Peygamberimiz ve dört halifesinin zamanlarında bulunmayıp da, onlardan sonra dinde meydana çıkarılan, itikad ve ibadet olarak yapılmaya başlanan değişikliklerdir ve büyük felakettir.

Mest denilen ayakkabı üzerine mesh ederek (ıslak el ile dokunarak) abdest alınır. Çıplak ayak üzerine mesh edilmez.

Ebu Mensur-i Matüridi hazretleri, irade-i cüziyye hakkında buyurdu ki:
İrade-i cüziyye, bir varlık değildir. Var olmayan şey, yaratılmış olmaz, irade-i cüziyye, kullarda bir haldir. Kuvveti, bir şeyi yapmak ve yapmamakta kullanmaktır. Kullar, irade-i cüziyyelerini kullanmakta serbesttir. Mecbur değildir. Şeytana, (İrade, bende bir haldir, iyiliğe kullanırsam Allahü teâlâ iyiliği yaratır. Kötülüğe sarf edersem, onu yaratır. Eğer sarf etmezsem, ikisini de yaratmaz) diye cevap verilir.

Allahü teâlânın, kul irade etmeden de, yaratması caiz ise de, ihtiyari olan işleri yaratmaya, kulların iradelerini sebep kılmıştır. İrade-i cüziyyemizin sebep olması da, Allahü teâlânın iradesi ile. Kul, bir iş yapmak irade edince, Allahü teâlâ da, o işi irade öderse, o işi yaratır. Kul irade etmezse, ihtiyari olan o işi yaratmaz. Şu halde, kul irade-i cüziyyesini ibadete sarf ederse, Allahü teâlâ, ibadeti yaratır. Eğer günahlara sarf ederse, günahları yaratır.

O zaman kul, dünyada fena olur, ahirette azap görür. Böyle olduğunu bilen bir kimseye, şeytan bir şey diyemez.

(Siz, ancak Allahü teâlânın dilediğini arzu edersiniz!) mealindeki âyet-i kerimenin manasını, Ebu Mensur-i Matüridi hazretleri şöyle açıklıyor: "İhtiyari işleriniz, yalnız sizin iradenizle olmaz. Sizin iradenizden sonra, Allahü teâlâ da, o işi irade edip yaratır."